

Mahfuzovim romanima, kao i studentima koji će, uvjereni smo, i dalje tragati za nesagledivim vrijednostima Mahfuzovog djela, dr. Mehmed Kico ovih dana na uvid pruža i monografsko djelo s uvjerljivim portretom života i djela Nedžiba Mahfuz, autorski rad za koji se s pravom može predvidjeti da će Nedžiba Mahfuz, sada posmrtno, još više približiti našim čitaocima. Imajući u vidu da je Nedžib Mahfuz prije izvjesnog vremena preselio na bolji svijet, a monografija na to ničim ne ukazuje, može se pretpostaviti da je ona u štampu bila predana prije Mahfuzovog preseljenja.

Budući da ovom monografijom, jednako kao i respektabilnim brojem do sada objavljenih prijevoda, dr. Mehmed Kico dokazuje da se već decenijama druži s djelom Nedžiba Mahfuz, s pravom ga se može smatrati istinskim poznavocem tog opusa, za šta u sklopu kulturno i ekonomski razvijenijih zajednica, gdje je Nedžib Mahfuz uvršten među svjetske pisce *klasičke*, u opticaju postoji i naziv *mahfuzolog*.

Djelo je podijeljeno na osam tematskih cjelina. Na početku nas ono uvodi u svijet arapskog romana uopće.

Naime, arapska književnost je oduvijek poeziji posvećivala pažnju mnogo veću nego proznom stvaralaštvu. Do punog afirmisanja umjetničke prozne književnosti dolazi tek u novije doba. Na tom tragu autor djela kaže: „Prva djela s romanesknim sadržajima napisali su enciklopedijski usmjereni pisci koji su živjeli na prelasku iz 19. u 20. stoljeće i imali aktivnog udjela u arapskome kulturnom preporodu“ (*Pogled u život i djelo Nedžiba Mahfuz, str. 14*).

Među istaknutije začetnike arapskog romana svrstani su: Muhammed Husejn Hejkel s romanom *Zaynab* (1914.), Mahmud Tejmur s romanom *Šayḥ Ġum'ā* (1925.), Ibrahim el-Mazini s romanom *Kātib Ibrāhīm* (1932.), Abbas Mahmud el-Akkad s romanom *Sāra* (1938.), Taha Husejn s romanom *al-Ayyām* (1929.), Tewfik el-Hakim s romanom *Yawmiyyāt nā'ib fi al-aryāf* (1937.) i na kraju niza - ali po značaju nesumnjivo na njegovom početku - Nedžib Mahfuz koji je, kako to autor tvrdi, „arapski roman podigao na najvišu ... razinu i afirmisao ga dotle da je ušao u historiju svjetske književnosti“ (*Pogled u život ..., str. 5*), usljed čega se s pravom smatra

pionirom modernoga arapskog romana.

Autor nas nakon toga vodi kroz Mahfuzov život, od njegovog rođenja pa do početaka druženja sa književnim djelima, zatim do opredjeljivanja za pisanje, da bi nas u kratkim crtama uveo i u svijet njegovog stvaralaštva koje mu je u konačnici obezbijedilo najprestižniju književnu nagradu u planetarnim razmjerama.

Kao arabista jezičkog opredjeljenja, dr. Mehmed Kico poseban značaj Mahfuzovog djela prepoznaje u piščevoj „odluci da piše samo na arapskome književnom jeziku“ (*Pogled u život ..., str. 127*), što je u periodu „jezičkog rata“ između zagovornika kolokvijalnog govora, podupiranih od strane kolonijalista i orijentalista, i onih koji su ostali vjerni književnome arapskom jeziku, odigralo veoma važnu ulogu.

Autor na kraju djela prilaže i nekoliko pisma iz prepiske koju je Nedžib Mahfuz vodio s kritičarima, te popis njegovih djela. Dakle, kao što naslov nagovještava jedan detaljan i studiozan zahvat u veoma bogat književni opus najistaknutijega arapskog književnika, sadržaj nas uvjerava da to ovo djelo uistinu i jeste.

Amrudin HAJRIĆ

HRABRO I UMJEŠNO O VELIKOJ TEMI

Avdo Halilović: *Arhitekti i dželati*, izdanje autora, Sarajevo, 2006.

Kratki roman *Arhitekti i dželati* Avde Halilovića zavrjeđuje punu čitalačku pažnju. Iako nije novo ime u našoj književnosti (već je objavio knjigu pripovijedaka u izdanju *Planjaka* iz Bobara kraj Tešnja), riječ o autoru koji svojom novom knjigom izrazito skreće pažnju na sebe.

Njegov prvi roman započinje opisom bosanskog krajolika u bošnjačkih književnika s kraja devetnaestog i iz prve polovice dvadesetog stoljeća. Halilović to čini s blagim naznakama podražavanja njihovoga stila, kao naglašeni

obol ovoga profesora književnosti (zaposlen kao nastavnik u Osnovnoj školi u Sanskom Mostu) prema onome što je najbolje u toj književnosti. Time Halilović ukazuje da savremena bošnjačka književnost i njezin roman nisu repa bez korijena, a takvi uticaji – za razliku od peoezije – rijetko se sreći u djelima naših savremenih prozai pisaca.

Iz ovoga proističe drugo bitno obilježje njegovoga romana – uronjenost u riznicu bosanskog jezika. Halilovićev rječnik je bogat, uporedo iznijansirani i raskošni. Reduciran na mjestima gdje je to svrsishodno, a razigran tamo gdje to potrebno. I sav uronjen u tradiciju. Uporedo s time, pisac je pronašao pravu mjeru da to bude i moderan jezički izričaj.

Treće bitno obilježje ovoga romana predstavlja tema kojom se Halilović bavi. To je posljednja oružana agresija na Bosnu Hercegovinu i Bošnjake, njihovo stradanje i odbrana. Velikoj temi odazvao se i hrabro i umješno. Čak ako se i prenebregnu kalkulantska (ne)zamjeranja mnogih naših književnika, zaista se teško literarno baviti temom minuloga rata a da izvedba bude na dostatnom književnoumjetničkom novou. Uostalom, za razliku od onih čije *muze jednako šute iako su topovi davno prestali govoriti*, kao druga krajnost pojavili su se skribomani i veliko mnoštvo tzv. knjiga na ovu, zadatu temu. Među takvim mnogobrojnim rukotvorinama teško je nabasati na prave vrijednosti, a Halilovićev roman to jest.

Radi se o kratkom romanu koji je vrlo efektno strukturiran u četiri poglavlja. Svako je bitno drukčije i svako čini vrlo koherentnu cjelinu. Zato biva *podnošljivije* čitanje drugoga poglavlja, koje je i najduže i koje – uprkos velikoj zahtjevnosti da se u ravni književne umjetnosti oslika život i smrt Bošnjaka u srpskim konclorima izvan puke faktografije slika užasa – uspješno nosi roman kao njegov središnji događaj i glavno tkivo. Ni poslije toga, u završna dva poglavlja, ne jenja čitalačka napetost, ali su ta poglavlja ispisana tako da predstavljaju vrlo vješt spisateljski kontrapunkt koji omogućava čitaocu i da sazna mnogo toga, ali i da pribrano privede kraju ugođaj čitanja ovoga romana.

Posebno se ističe upečatljivo oblikovan i vješto vođen lik glavnoga junaka Amira

Bošnjaka, sa svim njegovim zabludama i potragom za vrlinama, sve do njegove prebolne spoznaje (u zloglasnom srpskom logoru Omarska) samoga sebe i svih i svega uokolo njega i onoga što bi on trebao biti. Skupa s glavnim likom, nezaobilazna je i Bosna, u ovome romanu uvezana i prostorno (od Bosanske krajine do Drine) i vremenski (u rasponu njezinoga hiljadugodišnjeg istrajavanja i uz akcentiranje bitnih događaja u minulome mileniju).

Uza sve to, ovo je roman koji se ne ispušta iz ruku i čita s nesmanjenom napetošću.

Isnam TALJIĆ

TALIJANSKI POGLED NA RAT I MIR U BOSNI

Šefko Kaloper: *Nešto slično, ne!*, izdanje autora, Brčko, 2006.

Knjiga *Nešto slično, ne!* Šefke Kalopera predstavlja zaokruženu cjelinu njegovih promišljanja na temu ubijanja Bosne i Hercegovine i Bošnjaka. Dok se u svojoj prethodnoj knjizi (*Mrtvim herojima Bosne*, 1992.) bavio neposrednim ratnim opserviranjima, u ovoj se njegovi tekstovi više odnose na poratni period i trajanje namenutoga (ne)mira. Zapravo, samo su uvodni i tekst koji ga slijedi potpisani ratnim datumima, a ostali se odnose na poslijeratno neobnavljanje i razgradnju srušene zemlje.

S obzirom na dignitet kojim su pisani (pri čemu se posebno izdvaja izuzetan stil), tekstovi zavrjeđuju da budu rangirani kao eseji.

Šefko Kaloper je uporno zapisivao ono šta je i kako je mislio, a što je, u svakom slučaju, izvan politikantskih opcija. Zato ne treba konstatirati da je on neovisni intelektualac (takvih u biti nejma), on je slobodnomisleći intelektualac.

Vjerovatno je, nažalost, baš (i) zato u ovih jedanaest godina mira *na raspolaganju*, na birou, ne može dobiti posao, iako zato ima sve uvjete, pogotovo što živi u Distriktu Brčko, koji